

Dragutin Rakovac, Ivan i Antun Mažuranić, Mirko Bogović, Pavao Štoos, grof Janko Drašković, Antun Mihanović, dr. Matija Smodek i drugi. Odluke o osobama koje će biti pokopane u arkadu preporoditelja donosilo je Gradsko poglavarstvo. Inače, **zbog nedostatka novca, gradnja arka-da završena je** 1. studenog 1929. godine, dakle, punih pedeset i tri godine od ideje izgradnje.

Osim navedenih velikana, ondje su pokopani i slavni političari, primjerice, Franjo Rački, Matko Laginja, Gjuro Basariček, Ivan Grandža, Pavle i Stjepan Radić, Vladko Maček, zatim, pisci August Šenoa, Miroslav Krleža, sportaši – Krešimir Ćosić, Matija Ljubek, Dražen Petrović, redatelj, teatrolog i kazališni pedagog Branko Gavella, znanstvenici Dragutin Gorjanović Kramberger, te mnogi drugi. I sam arhitekt Hermann Bolle ondje je pokopan.

Mirogoj rese i spomenici nekih od naših uvažanih umjetnika, primjerice, Antuna Augustinčića, Ivana Meštrovića, Ede Murtića, Vanje Radauša, i dr.

Okosnicu brošure predstavljaju velikani hrvatske povijesti, koji su svoje posljednje počivalište pronašli na tome zagrebačkom groblju, pa se tako spominje čak osamdeset i devet poznatih hrvatski ličnosti, a tu su i spomenici, poput Spomenika palim hrvatskim vojnicima u Prvome svjetskom ratu, Zida boli itd.

Među onima koji su svoje posljednje počivalište našli na tome najpoznatijemu zagrebačkome groblju ima i pojedinaca koji su mjestom rođenja, boravka ili smrti vezani uz područje Zapadne Hrvatske, a koji su svoje mjesto našli na stranicama spomenute brošure. To su književnik, političar i

hrvatski ban Ivan Mažuranić (Novi Vinodolski, 11. 8. 1814.-Zagreb, 4. 8. 1890.), skladatelj i dirigent Ivan Zajc (Rijeka, 3. kolovoza 1832. - Zagreb, 16. prosinca 1914.), pjevač Ivo Robić (Garešnica, 28. siječnja 1923. - Rijeka, 9. ožujka 2000.), skladatelj i dirigent Lovro Matačić (Sušak, 14. veljače 1899. - Zagreb, 4. siječnja 1985.), književnik i političar Eugen Kumičić (Brseč, 11. siječnja 1850. - Zagreb, 13. svibnja 1904.), književnik Vjenceslav Novak (Senj, 11. rujna 1859. - Zagreb, 20. rujna 1905.), književnica Ivana Brlić Mažuranić (Ogulin, 18. travnja 1874. - Zagreb, 21. rujna 1938.), te dirigent Vjekoslav Šutej (Rijeka, 31. srpnja 1951. - Zagreb, 2. prosinca 2009.). No, neki, poput Matka Laginje, nisu spomenuti.

Knjižica *Mirogoj* sadržajem i formom obogaćuje postojeće promotivne materijale grada Zagreba te kvalitetno i suvremeno opisuje sve značajke ovog povijesnog, kulturnog i turističkog dragulja ne samo Zagreba, već i cijele Hrvatske.

Maja POLIĆ, prof.

Međunarodni simpozij o Marku Antunu De Dominisu,

Rab, 1.-3. listopada 2010. godine

Sudionike znanstvenoga skupa u Rabu okupila je 450. godišnjica rođenja Marka Antuna de Dominisa, Rabljanina, splitskoga nadbiskupa, senjskog biskupa, teologa, filozofa i fizičara, itd. U jubilarnoj godini valja dati i novi uvid u De Dominisov bogat i plodan život. Ističemo: UNESCO je 2010. proglasio Dominisovom godinom. Marko Antun De Dominis rođen je u Rabu na istoimenome otoku; bio je crkveni primas Dalmacije i Hrvatske od 1602. do

1616. godine. Pripadnik je isusovačkoga reda do 1596. godine. Poznat je kao jedan od najvećih znanstvenika svoga vremena. Bio je sveučilišni profesor u Padovi i Brescii, gdje je predavao matematiku, retoriku i logiku. Napustio je svoj položaj visoki u Splitu radi političkih sukoba između Rima i Mletaka oko vladavine nad Dalmacijom i zbog problema koje je imao sa svojim klerom. Nakon toga engleski kralj James I. pozvao ga je u svoju zemlju. Ondje je živio na dvoru nadbiskupa Canterburyja te je 1617. god. bio imenovan dekanom Windsora i glavarom Savoya. Podučavao je na Cambridgeu i Oxfordu. Ondje je ostao šest godina. Među mnogim njegovim znanstvenim i drugim radovima treba istaknuti da je objasnio što uzrokuje dugu i pročišćavanje svjetlosti koja prolazi kroz leću (1611.), a bio je i prvi koji je ispravno protumačio uzroke morske plime i oseke (1624.). De Dominisov interes, zapravo, bio je promicanje mira i reformacije Katoličke crkve, ali i drugih kršćanskih jedinica. Godine 1618. tiskao je djelo *Stijene kršćanskog brodoloma*, koje je smatrano jednim od najvažnijih za apologetsko reformiranje teologije. Među ostalim djelima, među kojima ima i pamfleta, valja spomenuti ogorčeni pamflet protiv Rima *Scogli del cristiano naufragio* te napad na monarhijski ustroj Sv. Stolice i obranu tamošnjih crkava *De Republica Ecclesiastica*. Napustivši Englesku, napisao je knjigu protiv tamošnje crkve kao što je ranije pisao protiv rimske kurije, *Sui Reditus ex Anglia Consilium*. Umro je 1624. god. u kastelu Sant Angelo u Rimu gdje ga je zatvorila inkvizicija kao heretika nakon povratka u Rim i smrti njegova prijatelja pape Grgura XV. Skup u Dominisovu čast započeo je 1. listopada. Pozdravne govore održali su Zdenko Antešić, gradonačelnik Raba u ime pokrovitelja skupa i prof. dr. sc. Mile Bogović lič-

ko-senjski biskup. Prvoga dana održano je osam izlaganja, a to su: Miljenko DOMIJAN, *Rab u doba Marka Antuna Dominisa*; Ivan GOLUB, *Dar za de Dominisov 450. rođendan, Ponovljeno izdanje djela De Republica ecclesiastica Marka Antuna de Dominisa i prvo izdanje njegovoga djela Retractationes*; Ante MALETIĆ, *Marko Antun de Dominis, humanist ili heretik*; Stjepan LAPENDA, *Markantun de Dominis u francuskim leksikografskim izdanjima i knjižnicama XVII. stoljeća*; Ivan GRUBIŠIĆ, *Proroci, heretici, disidenti kroz povijest i danas*; Darko NOVAKOVIĆ, *Marko Antun de Dominis kao latinist*; Duško MORO, *M. A. de Dominis-ekumenist u kontroverzističkom vremenu*; Bruno ĆURKO, *Prisutnost Marka Antuna de Dominisa u digitalnom svijetu*. Drugoga dana skupa izlagali su Jure ZEČEVIĆ, *De Dominisovo nastojanje oko jedinstva Crkve i suvremeni nesporezumi oko pojma ekumenizam*; Radovan BIGVIĆ, *Jedan i mnogi u delu Marka Antuna de Dominisa*; Ivan GOLUB, *Retractationes M. A. de Dominisa u neobjavljenjnoj doktorskoj dizertaciji Mije Tumpića*; Franjo PŠENIČNJAK, *Traganja Marka Antuna De Dominisa za crkvenim jedinstvom*; Matija BERLJAK, *Hrvatsko podrijetlo Marka Antuna de Dominis*; Josip SOPTA, *Markantun De Dominis i Tridentinski Sabor*; Slavko KOVAČIĆ, *Izvišće o traženju mogućih novih podataka o Marku Antunu de Dominisu u Vatikanskom arhivu tijekom mjeseca veljače g. 2007. i studenoga 2009.*; Mladen PARLOV, *Episkopat i prezbiterat u misli M. A. de Dominisa*. Trećega dana priopćenja su dali Eleonora BELLIGNI, *Riforma della Chiesa e tolleranza religiosa nell' opera di Marcantonio De Dominis*; Francisco GAVEZ, *Dominisiana i antidominisiana kod Gondomara i u Španjolskoj*; Antun ŠULJIĆ, *Markantun de Dominis u Katoličkoj crkvi danas*; Mijo KORADE, *Marsi-*

lije padovanski i Markantun de Dominis, okolo- nosi i ideje; Robert HOLJEVAC, *Teološke kontroverze i polaritet u djelima Markantuna de Dominisa*; Vesna TUDJINA, *Marko Antun de Dominis – prevrtljiv ili dosljedan*; Ivica MARTINOVIĆ, *De Dominisovo objašnjenje duge u povijesnim prikazima Josepha Priestleya i Thomasa Younga*; Petar STRČIĆ, *Rodoslovna pitanja o Dominisu*. Na kraju, riječ je imao pokrovitelj skupa prof. dr. sc. Ivo Josipović, predsjednika Republike Hrvatske. Prof. dr. sc. Matija Berljak, s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, u svojemu referatu polazi od postavke da pisci M. A. de Dominisa smatraju ili Venecijancem ili Rimljaninom ili Talijanom ili, općenito, Dalmatincem. Dodaje kako njegovo hrvatsko podrijetlo rijetki spominju, te da tu tvrdnju ne dokazuju, stoga je ona uglavnom predmetom ili čuđenja ili ismijavanja. Ipak, na hrvatsko-slavensko podrijetlo navode nas činjenice te okolnosti iz njegova života, kao i izjave suvremenika, a pogotovo riječi samoga De Dominisa. Ponajprije, njegovo mjesto rođenja, zatim, njegovo izvorno prezime, jer ono – njegove dalmatinske obitelji – nije latinizirano u De Dominis, kako ga uobičajeno nazivamo i pod kojim je poznat, nego je Domnianich ili Dommianich, kako se na tome jeziku on prezivao te, na kraju, i samo njegovo obrazovanje. Prof. dr. sc. Radovan Bigović, Pravoslavni Bogoslovni fakultet, Univerzitet u Beogradu, govorio je o jednome od mnogih problema u Dominisovu djelu, odnosno o pitanju jedinstva kršćanskoga svijeta, koji je tada, kao i danas, bio podijeljen na svim područjima. Proučavajući crkvenu tradiciju, crkveno pravo i povijest, nastojao je afirmirati načelo ravnoteže između “jednog” i “mnogih” te načelo ravnoteže između jedinstva i pluralizma, tj. “pomirenoj različitosti”. Smatrao je da tako ostaje vje-

ran ekleziološkoj tradiciji jedinstvenosti Katoličke crkve. Zaključuje kako je Dominisova misao nadživjela vrijeme u kojemu je nastala, te je i danas aktualna. Bruno Ćurko, prof. i prof. dr. sc. Ivica Martinović, Institut za filozofiju, Zagreb, govorili su o Dominisovoj prisutnosti u digitalnome svijetu, a to je moguće istražiti na više načina. Autori predlažu dva pristupa, i to zastupljenost izvornih de Dominisovih djela u ponajboljim digitalnim knjižnicama te spominjanje de Dominisa u recentnim izdanjima dostupnim u elektroničkoj megaknjižari Amazon. O Rabu u doba Marka Antuna Dominisa govorio je Miljenko Domijan, prof., glavni konzervator u Upravi za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Dr. sc. Francisco Javier Juez Gálvez, Universidad Complutense Madrid, Španjolska, osvrnuo se na temu *Dominisiana i antidominisiana kod Gondomara i u Španjolskoj*. Taj španjolski diplomat u Londonu – Diego Sarmiento de Acuña, Grof od Gondomara – bio je presudan čimbenik, između ostalog, i za poznavanje de Dominisa, i to diljem Europe. Gondomar je, naime, prikupio brojnu literaturu za poznavanje toga hrvatskoga filozofa, kao i protudominisovskih djela rasprostranjenih u Španjolskoj. Uvid u De Dominisov život dao je i Ivan Golub, profesor emeritus Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Dr. sc. Robert Holjevac, Hrvatski institut za povijest, dao je presjek onoga što se naziva “dobom predreformacije”. U toj prvoj i drugoj polovici XV. st. posebno se osvrnuo na hrvatske velikane opće povijesti Katoličke crkve, kao što su Ivan Stojković te Andrija Jamometić. Poseban naglasak stavio je na Dominisov teološki opus, odnosno na njegove vrlo široko koncipirane tematske spise od kojih je na prvom mjestu njegovo teološko-ekleziološko dje-

lo, *De Republica Ecclesiastica*; neki tematski spisi dio su Dominisove korespondencije. Prof. dr. sc. Stjepan Lapenda, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, osvrnuo se na *De Dominisa* u francuskim leksikografskim izdanjima i knjižnicama XVII. stoljeća. Naime, tijekom toga i idućega stoljeća dolazi do značajnijega zanimanja francuskih intelektualaca i izdavača za hrvatske krajeve, a posebice za Dalmaciju. Mnoga su izdanja posvećena njihovim opisima, a katkada i njihovim slavnim ljudima. Jedan od tih velikana briljantnoga duha bio je svakako i ovaj Rabljanin. Prof. dr. sc. Mijo Korade, Hrvatski institut za povijest, osvrnuo se na žestoke napade katoličkih i protestantskih teologa i pisaca. Oni su u negativnim sudovima o njemu najčešće na prvo mjesto stavljali – po njima – Dominisove osobne nedostatke i mane – neobuzdani temperament, nekontrolirane strasti i sl. Među kritičarima s katoličke i protestantske strane značajniji su katolički teolozi John Floyd, Leonhard Marius, Paulus Boudot, Martinus Becanus, Zaccaria Boverio i dr., čemu treba pridodati 1618. god. objavljena mišljenja Sveučilišta iz Pariza i Kölna o *De Dominisovoj* nauci, a sa anglikanske strane Richard Neyle, Richard Crakanthorp, Laurentius Beyerlinck i dr. No, njegov zaista nemirni karakter, pa i arogantan i ambiciozan duh, te žestoka narav – ističe autor – ne mogu zasjeniti ideale izrečene u njegovim djelima i utjelovljene u najveći dio njegovoga života. *De Dominisa* kao teologa i mislioca ocrtava u prvom redu njegovo stajalište prema tadašnjoj Katoličkoj crkvi i posebno o ulozi papinstva. Jer, u vrijeme kada je Europa vjerski podijeljena u niz crkvenih zajednica i kada su podjela i razlike postale normalne i trajne te izazivale teške ratne sukobe (Tridesetgodišnji rat, od 1618. do 1648.), *De Dominis* je zaokupljen idejom ujedinjenja

tih kršćanskih zajednica jer smatra da se mir u Europi uopće može postići jedino mirom među vjerskim zajednicama. Cilj autorova izlaganja je pokazati kako je nužno premjestiti težište problema s osobnog stajališta, karakternih crta ili sklonosti protagonista na stvarne probleme i istinske povijesne činjenice koje su potaknule dvojicu mislilaca na kritiku postojećeg stanja i traženje novih puteva. Prof. dr. sc. Slavko Kovačić, Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, okupljenima je govorio o mogućemu nalasku novih vrela, a time i novih podataka o *De Dominisu* u Vatikanskom arhivu u veljači 2007. i studenome 2009. godine. Dr. sc. Ante Maletić, izdavač i suurednik *de Dominisova* opusa u nas (posljednjih godina u Splitu) predstavio je toga Rabljanina kao humanista ili heretika. Doc. dr. sc. Dušan Moro, Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, govorio je o *De Dominisu* kao pretečemu ekumenskoga pokreta i dijaloške, te istraživačke (doktrinarne) metode u želji za jedinstvom kršćanskih Crkava. To posebno dobiva na vrijednosti stavi li se njegov teološki opus i njegovi spisi u kontekst početka XVII. stoljeća, kao i u vrijeme tzv. kontroverzističke teologije i kontroverzističkog pristupa. *De Dominis* nastoji djelovati oko jedinstva Crkve Kristove, posebice između Rimokatoličke i Anglikanske. Uspoređujući njegove misli i neke ideje s naukom Drugoga vatikanskog sabora u naše doba, nazire određenu sličnost, pa čak i podudarnost nauka. I u tome je njegova vrijednost i zbog toga zaslužuje našu osobitu pažnju i daljnje proučavanje te valoriziranje njegova djela. Tu su i izlaganja prof. dr. sc. Darka Novakovića, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, inače suurednika *de Dominisova* opusa, koji *De Dominisa* predstavlja kao latinista. Mladen Parlov, Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu,

daje uvid u episkopat i prezbiterat De Dominisova promišljanja, i to na temelju njegova monumentalnoga djela *De republica ecclesiastica*. Prof. dr. sc. Franjo Pšeničnjaka bavi se De Dominisovim traganjima za crkvenim jedinstvom. Prof. dr. sc. Josip Sopta sagledao je Rabljanina u kontekstu Tridentinskoga sabora, koji je osim crkvenoga imao i široki društveni značaj jer njegova vrijednost nije samo u vjerskim pitanjima nego su se zaključci sabora odrazili na ukupna društvena kretanja. Stoga interes za povijest ovoga događaja ni do danas ne posustaje. Akademik Petar Strčić, voditelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, s Područnom jedinicom u Puli, pažnju je svratio na rodoslovna pitanja obitelji De Dominis. Anton Šuljić, prof., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, govorio je o ulozi De Dominisa u Katoličkoj crkvi danas, zaključivši kako je percepcija katoličke teologije i hijerarhije osjetno bolja no što je to bila ranije, kada je uglavnom bio prepušten predrasudama i, često, neutemeljenim i strastvenim kritikama. Tako se i dr. sc. Vesna Tadjina, Odsjek za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetosti, pita je li Marko Antun de Dominis – prevrtljiv ili dosljedan? Prof. dr. sc. Jure Zečević, Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, također progovara o De Dominisovome nastojanju oko stvaranja jedinstva Crkve i o suvremenome nesporazumu oko pojma ekumenizam, te zaključuje da, ukoliko priznamo ekumenski identitet De Dominisovoj kršćanskoj pomiriteljskoj intenciji i njegovu teološkome stvaralaštvu, na putu smo da i ekumenizmu priznamo postojanje i u svim ranijim epohama kršćanstva, u kojima svaka pojedina Crkva i kršćanska sredina ima već otpočetak svoju vlastitu više ili manje intenzivnu, iznijansiranu i uspješnu povijest molitve za jedinstvo i nasto-

janja oko jedinstva Crkve, dakle svoju vlastitu povijest ekumenizma. Ne locirajući nastanak ekumenizma samo u novije vrijeme i samo uz pojedinu kršćansku zajednicu, lakše biva prepoznavana i prihvaćana njegova kristološka, univerzalna i trajna sadržajnost temeljena na sustavu evanđeoskih vrijednosti i načela. De Dominisov ekumenizam u povijesti tako se ukazuje kao doprinos i nadilaženju prijepora oko ekumenizma u sadašnjosti.

Ovaj veoma važan međunarodni znanstveni simpozij – prvi takav uopće u Hrvatskoj – temeljna je prekretnica i u široj javnosti o De Dominisu. Nadamo se da će u naše doba biti ispravljena višestoljetna praksa objelodanjena, primjerice, u vrijeme hrvatskoga nacionalnog proromantizma, kada se kroz pero Augusta Šenoae u njegovu napisu *Čuvaj se senjske ruke* Dominisa sasvim odbacuje i proglašava mletačkim plaćenikom, te kasnijega vremena kada niz svećenika, povjesničara i književnika i drugih ignorira njegovo stvaralaštvo. Šutnja koja je pokapala njegovo veliko djelo sve do naših dana kada se konačno tiskaju njegovi izabrani radovi ovim je skupom također prekinuta.

Maja POLIĆ, prof.

Znanstveni skup *Marko Antun De Dominis. U povodu 450. obljetnice rođenja*, Rijeka, 2010.

Marko Antun De Dominis, rodnom Rabljanin, svojim je svećeničkim, filozofskim i znanstvenim djelom ostavio traga u Hrvatskoj i Europskoj kulturi. U 450. obljetnici njegova rođenja UNESCO je proglasio Godinu De Dominisa, a tim je povodom 19. studenog u Gradskoj vijećnici u Rijeci održan znanstveni skup. U or-